

دانشگاه تهران

دانشگاه علوم اداری و مدیریت بازرگانی

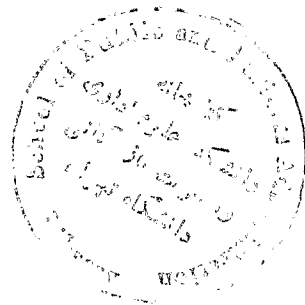
تحقیقی پیرامون نقش کلانتری‌ها در تشکیلات انتظامی کشور

پایان نامه فوق لیسانس

استاد راهنما آقای دکتر علیرضا بشارت

هیئت داوران

آقای دکتر علیمحمد اقتداری آقای دکتر علیرضا بشارت آقای دکتر جعفر بوشهری

تهیه و تنظیم از حسین مولائی نیا دانشجوی

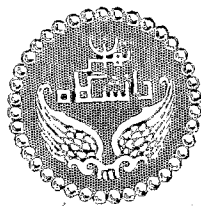
فوق لیسانس رشته علوم اداری دانشگاه

علوم اداری و مدیریت بازرگانی +

تاریخ شهریور ماه ۱۳۴۹

۱۷۴

عنوان نگارنی : اناداف
۴۶۲۴۷
تلفن : ۴۶۲۴۸
صندوق پستی : ۲۶۷۴

دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی

شماره _____
تاریخ _____
پوست _____

رساله افان حسین مولائی نیا درباره (نقش کلانتری هادرتشکيلات
انتظامی کشور) در جلسه مورخ ۲۹/۱۱/۶۴ هیئت رسیدگی مطرح
گردید و به درجه (**مکرب**) تصویب رسید .

عضو هیئت	عضو هیئت	استاد راهنما
دکتور پونشهری	دکتور اقتصاداری	دکتور بهسارت

تقدیریم به :

پس از سالها دلپره واضطراب و کوشش و کوشش که در گردآوری و تدوین این رساله متحمل شده ام از بیمها و امیدهای خود پرده برداشته و مجموعه مزبور را بعنوان حاصل بی پیرایه زحمات چندین ساله خود :

باستادانی که شمع وجودشان را وقف روشنی بخش محفل علم و دانش نموده اند و بدانش پژوهانی که بارنجی بی پایان و همتی بلند در تحصیل دانش و معرفت سعی بلیغ مینمایند ، و بالاخره بافسران شرافتمند و همقطاران گرام که هستی خود را بی محابا در حفظ اعتلا و اعتبار کشور عزیزمان ایران نثار میکنند تقدیم مینمایم . باشد که در درگاه ارباب فضل و معرفت مقبول افتد تا رضامندی شان غبار رنج و مرارت را از سیمای نگارنده زدوده و بدینوسیله ارزنده ترین پاداش برایش اعطاء گردد .

حسین مولائی نیا

” پیش گفتار ”

از سالی که افتخار خدمت در شهرداری کلپیدا کردم و در یکی از کلانتری‌ها بخدمت مشغول گردیدم ، احساس نمودم ، نشریه مدونی از طرز کار در کلانتری‌ها و شرح وظایف پرسنل مربوطه که مرجع و مآخذی برای مطالعه افسران و مأمورین کلانتری‌ها باشد خیلی کم است و آنهایی هم که وجود دارد ناقص و تکافوی مایحتاج نیازمندان را نمی‌نماید . در اشتغال همین تفکر بودم که در سال ۱۳۴۴ در کنکور فوق لیسانس علوم اداری توفیق یافتم و از آن موقع فرصت را مغتنم شمرده و سعی نمودم مجموعه ای از سازمان و وظایف پلیس ایران بخصوص کلانتری‌ها ، که واحد ارزنده ای در تشکیلات انتظامی کشور است گردآوری نموده و تقدیم همقطاران و سایر کسانی که در این طریقت نیازی به مطالعه و تحقیق داشته باشند بنمایم . بهترین مشوقم در ایسین رهگذر تصویب عنوان پایان نامه تحصیلی فوق لیسانس اینجانب تحت ” وظایف کلانتریها در تشکیلات انتظامی کشور ” در سال ۱۳۴۵ بود . از همان تاریخ شروع به جمع آوری منابع و مآخذ نموده و با استفاده از تجربیات همقطاران و راهنمایی های ارزنده استادان گرامی ، و تجربیات چندین ساله خود تحقیقات و بررسی هایی در این زمینه نمودم .

در این رساله ابتدا روشی که در تحقیق خود بکار بسته ام و قدمهای

علمی که در بررسی آن مراعات نموده ام و همچنین مشکلاتی که در حال حاضر
کلانتریها مبتلابه آن هستند بازگونی نموده و در زمینه همان مسائل تحقیق خود
را ادامه داده ام . در تحقیق همان هدف سیر تکاملی پلیس ایران را از
دوران حکومت مادها تا زمان فعلی قدم به قدم تا آنجا که مقدور بوده بررسی
نموده و سپس پلیس کشورهای آمریکا ، انگلستان و فرانسه را نیز مورد مذاکره
قرار داده و در قسمت پیشنهادی ، با نگرش به نیازهای اجتماع و نتیجه تحقیق
علمی خود سازمانی برای کلانتریها پیشنهاد نموده و طرحهایی برای بهبود
ترافیک ، تغییر وضع خدمت ۲۴ ساعته پلیس ، مرخصی اجباری و رویه گشت
نوبن ارائه گردیده است تا شاید زحمات شبانه روزی ه ساله اینجانب که
در این رهگذر صرف گردیده توجه مسئولین وابسته را جلب نماید . در صورتیکه
پیشنهادات اینجانب که با بررسیهای آماری دقیق همراه است تاثیری در
بهبود وظایف سازمان کلانتریها داشته باشد با این اثر افتخار آفرین
ارزنده ترین پاداش باینجانب اعطاء گردیده است .

اکنون که بعد از پنج سال تحصیل و تحقیق در دانشکده علوم اداری
و مدیریت بازرگانی ، پایان نامه خود را تقدیم میدارم ، وظیفه خود میدانم از
زحمات بی دریغ استادان عالیقدر بویژه جناب آقای دکتر بشارت ، که در کلیه
مراجعات با سیمائی گشاد و اشتیاق فراوان باراهنمائی های ارزنده خود ،

نگارنده را در تنظیم و تدوین رساله الهام بخشیده اند سپاسگزاری نموده و همچنین از عموم افسران و همکاران ارجمند که از طریق پرسشنامه و مصاحبه و بذل اطلاعات مفید، نویسنده را یاری نموده اند اظهار امتنان نعیم.

شهریورماه ۱۳۴۹ - حسین مولائی نیسا

فهرست مندرجات

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
	کلیات
۱	الف - هدف تحقیق
۱۴	ب - روش تحقیق و بررسی
۱۶	ج - مراحل تحقیق و قدمهای روشهای علمی
۱۸	۱ - بیان مساله و شرح مشکلات
۲۱	۲ - ایجاد فرضیه های علمی
۲۵	۳ - انتخاب فرضیه های اهم
۲۸	۴ - جمع آوری اطلاعات
۴۲	۵ - طبقه بندی اطلاعات
۴۳	۶ - تجزیه و تحلیل اطلاعات و نتیجه
	قسمت اول :
	فصل اول : تاریخچه
۵۵	الف - سازمان پلیس در ایران قدیم
۵۷	۱ - در امپراطوری هخامنشی
۵۹	۲ - در سلسله ساسانی
۶۱	۳ - در دوره اسلام
۶۴	۴ - در عصر صفویه
۷۵	۵ - در دوره قاجاریه

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۱۰۲	فصل دوم - سازمان پلیس در دوران رضاشاه
۱۱۲	پلیس ایران از شهریور ۱۳۲۰ به بعد
	فصل سوم - پلیس کشورهای متمدن جهان
۱۱۸	الف - آمریکا
۱۲۶	ب - انگلستان
۱۳۰	ج - فرانسه
۱۳۵	فصل چهارم - سازمان شهرداری کل کشور
۱۳۷	فصل پنجم - سازمان شهرداری استان مرکز
۱۳۹	فصل ششم - سازمان کلانتری ها
۱۴۲	الف - هدف و وظایف کلانتری
۱۴۲	۱- هدف
۱۴۲	۲- وظایف کلی
۱۴۳	ب - نوع سازمان کلانتری
۱۴۴	فواید سازمان برحسب محل تطبیقات
۱۴۷	ج - وظایف و اختیارات قضائی کلانتری
۱۵۵	۱- وظایف مامورین شهرداری در امور اخلاقی
۱۵۵	۲- وظایف پلیس در امور جنحه
۱۵۷	۳- مواردیکه پلیس میتواند به منازل اشخاص وارد شود
۱۵۹	د - تقصیرات مامورین دولتی

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۱۵۹	۱- د خالت در امور قضائی
۱۶۰	۲- فرار محبوسین
۱۶۱	۳- توقیف غیر قانونی
۱۶۲	۴- ارتشاء
۱۶۲	ه - تردد بامورین در حین انجام وظیفه
۱۶۴	فصل هفتم - قسمتی از مقررات استخدامی
۱۶۴	الف - انتخاب
۱۶۵	ب - انتصاب
۱۶۶	ج - ترفیع
۱۶۶	د - شرایط احراز ترفیع
۱۷۰	ه - جدول سیستم توزیع اجباری
۱۷۴	و - آموزش ضمن خدمت
۱۷۵	ز - مرخصی
۱۷۶	ح - تامین رفاه و روحیه
۱۷۷	ط - بازنشستگی
۱۷۹	ی - حقوق مستغری و وظیفه
۱۸۲	فصل هشتم - وظایف و اختیارات کلانتر
۱۸۲	الف - وظایف و اختیارات اداری
۱۸۸	ب - " " انتظامی

۷۹۷	ج - وظایف و اختیارات قضائی
	د - شرح شغل افسران دیگرکلانتری
۲۰۱	۱ - شرح شغل معاون اداری
۲۰۲	۲ - شرح شغل معاون انتظامی
۲۰۳	۳ - شرح شغل افسر تجسس
۲۰۵	۴ - شرح شغل افسر ماکن
۲۰۶	۵ - شرح شغل افسر اطلاعات
۲۰۷	۶ - شرح شغل افسر آموزش
۲۰۸	۷ - شرح شغل افسر گشت
	فصل نهم - وظایف و اختیارات افسر نگهبان کلانتری
۲۱۳	الف - وظایف اداری
۲۱۵	ب - وظایف انتظامی
۲۱۸	ج - وظایف قضائی
۲۲۰	د - شرح شغل گناه افسر نگهبان
	فصل دهم - شرح وظایف دفتر کلانتری
۲۲۱	الف - وظایف کلی
۲۲۳	۱ - شرح شغل رئیس دفتر
۲۲۴	۲ - شرح شغل ثبات
۲۲۴	۳ - شرح شغل نویسنده

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۲۲۴	۴- شرح شغل ماشین نویس
۲۲۴	۵- شرح شغل بایگان
۲۲۵	۶- شرح شغل متصدی گذرنامه
۲۲۵	۷- شرح شغل آمارگر
۲۲۶	۸- شرح شغل متصدی امور نظام وظیفه
۲۲۶	۹- شرح شغل مامور ابلاغ و احضار
۲۲۸	فصل یازدهم - ابلاغ اوراق دادگستری
۲۳۶	الف - موارد عدم صلاحیت مامورین ابلاغ
۲۳۶	ب - ترتیب ابلاغ
۲۴۶	فصل دوازدهم - شرح شغل رئیس پاسدار و یاسبخش
۲۴۸	فصل سیزدهم - وظایف پاسبان
۲۵۲	الف - وظایف عمومی
۲۵۴	ب - وظایف پاسبان نگهبان
۲۵۹	ج - سلسله مراتب
۲۶۱	د - وظایف اختصاصی پاسبان
۲۸۰	ه - طرز تهیه صورت مجلس گزارش

قسمت دوم :

فصل چهاردهم - طرح پیشنهادی

۲۹۲

الف - در سازمان گلانتوریها

۳۰۲

ب - در وظایف گلانتوریها

۳۰۷

فصل پانزدهم - طرح پیشنهادی برای ترافیک

۳۱۰

الف - تحقیق بمنظور جمع آوری اطلاعات

۳۱۱

۱- اهمیت بازرسی تصادفات

۳۱۴

۲- مراحل بازرسی تصادفات

۳۱۸

۳- معیارهای سنجش میزان اجرای مقررات

۳۲۲

۴- وضع کافی یا رضایتبخش

۳۲۳

۵- وضع غیر کافی

۳۲۵

۶- روش محاسبه درصد تصادفات

۳۲۳

۷- جدول تصادفات

۳۲۶

۸- تجزیه واریانس تصادفات چهار سال

۳۴۱

ب - برای بهبود ترافیک

۳۴۳

۱- برنامه فوری و کوتاه مدت

۳۴۴

۲- برنامه بلند مدت

۳۴۷

فصل شانزدهم - طرح پیشنهادی برای خدمت مأمورین انتظامی

۳۵۱

فصل هفدهم - طرح تأمین رفاه و روحیه در پرسنل گلانتوری

۳۵۱	الف - برنامه های بهداشت و ایمنی
۳۵۴	ب - برنامه های رفاه و آسایش
۳۵۵	۱ - تهیه مسکن ، کافه تریا و فروشگاههای تعاونی
۳۵۶	۲ - صندوق تعاونی ، کلوبها و فعالیتهای ورزشی
۳۵۹	۳ - طرح مرخصی اجباری و جدول مربوطه
۳۶۰	فصل هیجدهم - طرح پیشنهادی رویه نوین گشت پلیس
۳۶۱	الف - اقسام پلیس گشتی
۳۶۲	۱ - پلیس سوار
۳۶۲	۲ - پی سیگلت در خدمت پلیس گشتی
۳۶۳	۳ - گشت با اتومبیل
۳۶۴	۴ - وسائل و تجهیزات پلیس گشتی
۳۶۷	ب - وظایف پلیس گشتی
۳۸۱	۱ - بارانندگان مست
۳۸۲	۲ - بارانندگان بی احتیاط
۳۸۳	۳ - در سرعت
۳۸۵	۴ - بازرسی از امکته
۳۸۶	۵ - شناسائی مجرمین و ایجاد امنیت
۳۹۰	۶ - شناسائی خطاکاران
۳۹۴	ج - خودروهایی پلیس

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۳۹۵	د - تنظیم و اداره عبور و مرور
۳۹۵	۱ - حالت فروشنده گی
۳۹۷	۲ - وضعیت روحی مختلف
۳۹۸	۳ - وضعیت روحی پلیس
۳۹۹	۴ - طرز سازش
۴۰۵	۵ - نتیجه کلی
۴۱۷	ه - طرز رفتار با رانندگان زن
۴۱۹	و - اقدامات پلیس گشتی نسبت به حیوانات زخمی
۴۲۱	ز - خاتمه

کلیات

الف :

هدف تحقیق : پلیس یکی از ماورین خدمات امور عمومی است

و نمونه ارزنده و شاهد بارزی از قدرت حکومت ملی است و پلیس مظهر ملیت و

نمایند فرهنگ و تمدن هر کشور و اجتماع متشکلی است و هرگاه قدری بتاریخ

ایام گذشته برگشته و تاریخچه پلیس را مورد مذاقه و بررسی قرار دهیم و

گرد که جوامع مختلف بشری از بد و بیکه بتمدن گرائید و مصمم گردیدند و پناه

یک نظم و امنیت بیهوده بفعالیتهای مختلف اجتماعی بپردازند و وجود یک سازمان

رسمی را برای تحقق این هدف ، بنا به پلیس پیش بینی و لازم دانسته اند .

بنابراین منظور از ایجاد پلیس یک سازمان رسمی و دولتی برای در امان

داشتن اجتماع از خطرات عمومی بوده و از دیر زمان بشر با ایجاد سازمان پلیس

خواسته است تا خاطر آسوده ، از تعدی و تعرض دیگران بحیات مادی و معنوی

خود بفعالیتهای مختلف بپردازد . به همین دلیل می بینیم سازمان پلیس از بد و

پیدا شد مورد تکریم و احترام عمومی بود و برای اینکه افراد شایسته و لایق برای انجام

این خدمت مقدس گمارد میشوند همواره در انتخاب و استخدام افراد پلیس مطالعات

دقیقی انجام گرفته و همه کس را در خور استخدام این شغل نمیدانستند امروزه نیز

در دنیا افرادی را افتخار کسب این عنوان میسر است که واجد خصصیات و صفات

اخلاقی خاصی باشند ، لذا همگان را فرصت دخول باین خدمت نیست ، تاثیر وجود پلیس در هر کشوری بحدی است که هر فرد پلیس میتواند نمایندگی ملیت ، وضع سیاسی و فرهنگ آن کشور باشد ، چون تماس ابتدایی بیگانگان هنگام ورود و اقامت در کشوری بیشتر با پلیس آن است ، لذا با مطالعه در وضع رفتار و شخصیت پلیس میتواند یکرشته اطلاعات مقدّماتی در باره خصوصیات ملی آن کشور حاصل نمایند . و به همین علت است که امروزه حکومت‌های مختلف سازمان پلیس خود اهمیت فوق العاده‌ای قائل شده ، و مأمورین پلیس همواره در صدر سایر مأمورین خدمات عمومی قلمداد شده‌اند .

حال باید دید در حال حاضر توقع و انتظار اجتماع از پلیس چیست ، هدف اجتماع از وجود پلیس بسیار عموماً بوده و تاثیر وظایف‌های راکه پلیس در قبال جامعه انجام میدهد هیچکدام از سایر سازمانهای دولتی نمیتوانند آن اثر را برای زندگی افراد مردم داشته باشند . لذا توقعات افراد بشر از پلیس بسیار عموماً گران بود و به همین علت نیز هیچکدام از افراد خدمات عمومی زیاد تر از پلیس نمیتوانند احترام عمومی را بخود جلب نمایند .

بطور کلی افراد پلیس را میتوان بسیار کارمندان سازمانهای مختلف

دولتی بعمل زیر زیاد تر مورد توقع عمومی دانست .

۱ - لباس انیفورم پلیس معرف اشتغال وی بانجام وظیفه دائم بوده و

برای اوسرویس اداری رسمی و غیررسمی ، ساعات کار خدمت ، راحت پر خلاف
سایر امورین دولت مذهبوی ندارد .

۲ - چون دولت اداره کنند امور عمومی افراد ملت است بنابراین

اهم این وظایف را با پلیس انجام میدهد . و هیچیک از امورین دولت زیاد تر
از پلیس مورد مراجعه عموم مردم نیستند .

۳ - در صورتیکه یکی از دستگاههای حکومت از کار عجز کند یا

مختل شود میشود اثرات آنرا تا حدودی تامین نمود ولی هرگاه سازمان پلیس
و قوای انتظامی و تامینیه مختل و متزلزل شود نظم و امنیت را اعتماد عمومی رخت
برمی بندد و آثار سوء آن برای جامعه اجتناب ناپذیر و غیر قابل
جبران خواهد بود .

۴ - امور مربوط به پلیس بیشتر از سایر سازمانهای دولتی مشمول رفاه

و آسایش عمومی میباشد .

۵ - وظایف بسیاری از تشکیلات دولتی نیاز مبرمی به وجود و خدمت

پلیس داشته و این نیاز متقابل کمتر به برای پلیس وجود دارد .

۶ - هیچیک از افراد تشکیلات مختلف دولت زیاد تر از پلیس مورد توقع

و معروف عام مردم نیستند و یا ند از پلیس نمیتوانند احترام مردم را بشنود جلب کنند .

۷ - در هر يك از شئون مختلف اجتماعي كه قانون تازه‌اي وضع

شود مستقيماً در انجام وظيفه پليس تاثير كرده و بر حجم وظايف آن ميا افزايد .

واوست كه با كمال رشادت و گشاده روي اين سنگيني بار اجتماعي را تحمل

كرده و خهايرونميا آورد .

۸ - با جهش اجتماعي و بالا رفتن سطح زندگي مردم ، ارضاء تمايلات

و نيازمنديهاي ابتدائي و بيولوژيكي انسان ، توقعات وي براي ارضاء نيازهاي

عالي و تجملات بيشتري شده ، و بدنيوسيله برپيچيدگي وظايف پليس

افزوده ميشود .

۹ - بالا خرد پليس موظف بحفاظت عزيزترين و عالي ترين خواستهاي

انساني ، يعني جان و مال و ناموس مردم بوده و در اين حال او را در ردیف شريف ترين

و مقدس ترين موجودات روي زمين قلمداد نموده است .

بنابراين با در نظر گرفتن مراتب فوق و خصوصيات شغل پليس ميتوانيم

وظيفها و را اينطور تعريف كنيم :

* "وظيفه پليس عبارتست از حفظ جان و مال و ناموس مردم ، جلوگیری

از وقوع جرائم و نگهداری و حفظ امنیت و آسایش عمومی بوده و بعلاوه

عصاره‌ای از مجموع وظايف و تکاليف ساير سازمانها و ادارات مختلف

گشودن می باشد . (۱)

بطوریکه میتوان گفت پلیس در ضمن اینکه باید از جزئیات حرفه مقدس خود اطلاع کامل داشته در آنها مسلط باشد باید نسبت بسایر امور عمومی نیز که مشترک در انجام وظائف خاصه اش میباشد تسلط کامل داشته باشد مثلاً " گرچه در انتشار اسکناسهای جعلی بانک ناسرا اسکناس که در ایران بانک مرکزی است ذینفع می باشد ولی پلیس نیز باید در امر فوق بصیرت کامل داشته و اسکناسهای تقلبی را بشناسد و مقصرین را تحت تعقیب قرار دهد .

و یا گرچه نظارت در گوشت مصرفی شهر بعهده شهرداری و سازمان مربوطه است ولی پلیس نیز باید ناظر باشد تا هرگاه گوشت تقلبی بدون مارک در فروشگاههای مختلف بعمرض فروش گذاشته شود مراتب را مورد تعقیب قرار دهد .

همینطور گرچه نظارت و اداره امور طبع و بهداشتی بعهده وزارت بهداشت است ولی هرگاه پلیس دریابد شخص غیر صالحی بدون مجوز قانونی اقدام بتاسیس مطب نموده است میتواند در تعقیب وی فوراً اقدام نماید .

۱ - مسعود انصاری ، انتظار اجتماع از پلیس و وظایف او در رهبری

اجتماع (تهران : انتشارات دانشگاه تهران) ، ص ۳۰ .

بنابراین افتخار این اشتراک وظیفه‌ها کلیه سازمانهای دولتی مختلف کشور فقط اختصاص به پلیس دارد، ولی بدیهی است بهمان اندازه که وجود خدمت پلیس مورد نیاز جامعه مردم می‌باشد توقعات اجتماع نیز از پلیس بهمان درجه زیاد است بطوریکه افراد مردم نیز از هیچکدام از امور بین سازمانهای مختلفه دولتی بشکرت پلیس متوقع نبوده و یا هیچیک از آنها بابت از پلیس آشنایی متنبند بنحویکه بعضی حد و کثرت هرگونه وضع غیرعادی افراد مردم فقط پلیس را شناخته و دست استعانت بدانان وی می‌اندازند و رفع ناراحتی خود را از او می‌خواهند، بطور مثال گویند در یکی از ممالک خارج پلیس بقدری با مردم نزدیک است که حتی بچه‌ها هنگام درماندگی دستتوسل با او را می‌کنند روزی بچه‌گریگی از اطفال بالای درختی رفته بود بنزدیکترین پلیس مراجعه نمود و با زبان بی‌زبانی درخواست خود را بوی تشهیم کرد، پلیس در کمال رافت و مهربانی چون پدری دلسوز و دلسوزی مشفق با او کنار درخت رفت و از بالای آن گریه را پائین آورد و در اختیار بچه گذاشت. این مطلب سبب است از ایمان مردم به این خادما اجتماع. بنابراین هر فردی در هر نقطه‌ای از شهر زندگی کند میدانند خانه او جزء حوزه استحقاقی کدام کلانتری است و محل کلانتری را نیز خوب میدانند ولی چه بسا ممکن است محل یکی دیگر از سازمانهای دولتی در چند متری خانه او واقع باشد ولی از محل آن بی‌خبر باشد. اینها همه دلائلی هستند که ارزش خدمت پلیس را بر افراد مردم و توقعات آنها